

**PROGRAMI I PARTISË
ROMANI INICIATIVA**

Graçanicë, prill 2024.

Duke u nisur nga kompleksiteti i situatës politike në Kosovë, përgjegjësia për të udhëhequr dhe përfaqësuar komunitetin e romëve, ashkalive dhe egjiptianëve dhe nevojës për të ofruar një përgjigje adekuate politike ndaj sfidave aktuale dhe të ardhshme, pjesëmarrësit e partisë Romani Iniciyativa, në mbledhje e mbajtur më ____/____/2024. në Graçanicë kanë përcaktuar

PROGRAMI I PARTISË ROMANI INICIYATIVA

Romani iniciyativa është një organizatë politike e romëve dhe qytetarëve të tjerë të Kosovës të cilët pranojnë parimet dhe qëllimet e saj programore.

Romani iniciyativa ideologjikisht i përket grupimit të partive të qendrës politike evropiane.

Ne jemi të vendosur të punojmë me përfaqësuesit legjitimë të qytetarëve dhe popujve të tjerë në Kosovë, me përkushtim për të mbrojtur dhe afirmuar më tej veçoritë dhe trashëgiminë kombëtare, fetare, kulturore, gjuhësore dhe të tjera të komuniteteve rom, ashkali, egjiptian dhe të gjithë popujve dhe komuniteteve të tjera, si dhe për të arritur idealin e lirisë, drejtësinë, paqen, demokracinë, bashkimin, barazinë, solidaritetin, kohezionin social, ekonominë efikase, zhvillimin e qëndrueshëm dhe të balancuar dhe mbrojtjen e mjedisit.

Në periudhën e ardhshme, ne do të fokusojmë politikën tonë në avokimin për:

- barazi thelbësore të të gjithë qytetarëve, pjesëtarëve të të gjitha kombeve dhe komuniteteve në Kosovë, në të gjitha segmentet e shoqërisë dhe të gjitha politikatat publike. Me respektimin e Kushtetutës dhe legjislacionit të Kosovës.
- sigurimin e parakushteve për shfrytëzimin e plotë të të drejtave dhe lirive të veçanta të pakicave me qëllim të mbrojtjes së identitetit të romëve, ashkalive, egjiptianëve, individualisht dhe në bashkësi me bashkëkombasit, të cilat janë të garantuara me ligjet dhe Kushtetutën e Kosovës;
- pjesëmarrje efektive e romëve në jetën publike, përfaqësim autentik në Kuvendin shtetëror dhe Kuvendet komunale, përfaqësim proporcional në shërbimet publike, organet shtetërore dhe të qeverisjes lokale;
- organizimi laik i shtetit, mbrojtja juridike e lirive dhe besimeve fetare, trajtimi i barabartë i të gjitha bashkësive fetare dhe autonomia e tyre në punë, kthimi i drejtë i pronës së tyre dhe mbrojtja e të drejtave pronësore;
- decentralizimi dhe rajonalizimi i qeverisjes në përputhje me nevojat e popullatës lokale, në përputhje me Kartën Evropiane për Vetëqeverisjen Lokale;
- zhvillimi i qëndrueshëm ekonomik, zhvillimi i balancuar i të gjitha rajoneve dhe zonave, zhvillimi i përshpejtuar i zonave më pak të zhvilluara, ruajtja dhe përmirësimi i mjedisit jetësor;
- përmirësimi i bashkëpunimit ndërshtetëror dhe ndërkufitar, veçanërisht me shtetet ku si popullatë autoktone jetojnë pjesëtarët e romëve, ashkalive, egjiptianëve.
- përmirësimi i bashkëpunimit institucional me diasporën dhe mërgimtarët, të përshtatur me nevojat dhe ruajtjen e identitetit të tyre kombëtar, kulturor, gjuhësor dhe fetar.

- administrim efikas dhe racional, duke fuqizuar kapacitetet e institucioneve, veçanërisht të policisë, prokurorisë, gjyqësorit, institucioneve për luftimin e krimit dhe korrupsionit dhe sigurimin e të drejtave themelore të njeriut;
- demokratizimi i mëtejshëm i mjedisit social dhe politik, forcimi i rolit të sektorit civil, mediave të lira dhe profesionale;
- mbrojtjen e pronës private, ekonominë e tregut dhe lirinë e sipërmarrjes;
- nxitjen e masave të shtetit për hapjen e vendeve të reja të punës dhe të qëndrueshme, kushte dinjitoze pune, dialog të zhvilluar social.
- përmirësimin e arsimit, kulturës dhe sportit.
- politikë sociale e përgjegjshme, politikë efektive për reduktimin e varfërisë, shqetësim i theksuar për nevojat e grupeve sociale të cenueshme;
- përmirësimi i pozitës së të rinjve, grave dhe të moshuarve, krijimi i kushteve që ata të përfshihen aktivisht në rrjedhat sociale dhe ekonomike;
- afirmimin e antifashizmit, kundërshtimin e ksenofobisë, revizionizmit historik;

MËNYRA E VEPRIMIT TË PARTISË ROMANI INICIYATIVA

Romani iniciyativa do të përdorë ekskluzivisht mjete demokratike për të arritur qëllimet e saj programore, për të fituar votuesit, për të marrë pjesë në punën e organeve përfaqësuese dhe autoriteteve ekzekutive, si dhe për të lobuar tek partitë partnere në rajon.

Zgjidhje për sfidat dhe nevojat aktuale dhe të ardhshme të qytetarëve përmes dialogut të arsyetuar, marrëveshjeve dhe kompromiseve parimore me përfaqësuesit e tjerë politikë të qytetarëve të Kosovës.

Romani Iniciyativa do të zbatojë veprimtarinë politike përmes një organizimi partiak efikas dhe të decentralizuar në vend dhe degët në diasporë.

KOMUNITETET ROMË NË KOSOVË

Romët janë një komunitet autokton, të cilët fatin e tyre e kanë lidhur përgjithmonë me atdheun e tyre, të vendosur për të ndërtuar një shtet demokratik, stabil e të begatë dhe shoqëri të avancuar me qytetarët dhe popujt e tjerë të Kosovës.

Romani Iniciyativa do të punojë me durim dhe përkushtim me përfaqësuesit legjitimë të qytetarëve për një dialog thelbësor me qëllim të krijimit të një shoqërie demokratike dhe të drejtë që respekton dhe trajton në mënyrë të barabartë të gjitha veçoritë kombëtare, fetare, kulturore dhe të tjera të shoqërisë sonë, për të arritur idealin për një shoqëri civile kuptimplote dhe stabile në Kosovë.

TË DREJTAT DHE LIRITË E NJERIUT DHE TË DREJTAT E VEÇANTA - TË PAKICAVE

Demokracia, zbatimi konsekuent i ligjit dhe administrata efikase në shërbim të qytetarëve janë angazhime thelbësore të partisë sonë. Synimi ynë është njeriu si njeri i lirë, pavarësisht nga feja, kombi, raca, gjuha, gjinia dhe pozita e tyre socio-politike dhe besimi politik. Kjo mund të arrihet vetëm nëse të gjitha të drejtat dhe liritë individuale dhe kolektive janë të garantuara dhe të disponueshme për të.

Ne qëndrojmë për mbrojtjen dhe afirmimin e plotë të të drejtave dhe lirive të njeriut, veçanërisht ato të pakicave, siç janë të garantuara dhe të përcaktuara në dokumentet përkatëse të OKB-së, SE, BE-së dhe në legjislacionin tonë: Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut, Konventa Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike, Konventa Kornizë për të Drejtat e Pakicave, Konventa Ndërkombëtare për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore, Karta e Parisit, Kushtetuta e Kosovës dhe normat tjera përkatëse.

Kosova ka shumë norma cilësore në këtë aspekt, por nuk ka siguruar zbatimin konsekuent të tyre.

Domethënë, duhet të transformohet, pa paragjykimë dhe vonesa, nga një shoqëri e tolerancës së diversitetit dhe e bashkëjetesës në një shoqëri të barazisë së vërtetë në të drejta dhe detyrime, një shoqëri e ndjeshme ndaj nevojave të të tjerëve dhe atyre që janë të ndryshëm dhe një shoqëri solidariteti. Është e nevojshme që në këtë fazë të zhvillimit të shoqërisë kosovare të zbatohet në mënyrë konsekuente legjislacioni antidiskriminues dhe korpusi i të drejtave të veçanta të pakicave, të garantuara me Kushtetutë dhe ligje.

Gjithashtu, është e nevojshme të zbatohen masat afirmative gjerësisht dhe pa rezerva për të garantuar respektimin e të drejtave dhe lirive të njeriut, veçanërisht të segmentit të të drejtave të pakicave. Është një kusht i domosdoshëm për pakicat që të integrohen në shoqëri dhe të ruajnë identitetin e tyre kombëtar dhe të përgjithshëm.

Ne do të avokojmë fuqishëm për punësimin proporcional të pjesëtarëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në organet shtetërore dhe lokale të qeverisjes në mënyrë që ata konkretisht të kontribuojnë në zbatimin e atyre politikave dhe të realizojnë të drejtën për jetesë. Ai është një parakusht për realizimin e idealit të një shoqërie harmonike shumëkombëshe, multifetare dhe multikulturale.

LIRIA E BESIMIT

Romani Iniciyativa mbron një organizim laik të shtetit, i cili nënkupton ndarjen e institucioneve fetare nga ato shtetërore.

Romani iniciyativa angazhohet për gjetjen e formave më të përshtatshme të dialogut dhe bashkëpunimit ndërfaqet, duke respektuar të gjitha dallimet fetare, me synim të përbashkët - mirëkuptimin dhe tolerancën, për të mirën e të gjithë qytetarëve.

Duke u nisur nga liria e besimit, si një e drejtë themelore e njeriut, dhe të bindur për potencialin e fortë dhe të qëndrueshëm shpirtëror dhe moral të mësimave fetare, ne qëndrojmë për:

- lirinë e plotë të veprimit të të gjitha feve;

- autonominë e plotë të bashkësive të tyre fetare dhe respektim i rreptë i asaj autonomie;
- ndërtimin falas të objekteve fetare në përputhje me kërkesat dhe nevojat e besimtarëve dhe komuniteteve të tyre. Për këtë do të kërkojmë ndarjen e lokacioneve dhe miratimin e planeve urbanistike që të kenë parasysh nevojat reale për ndërtimin e objekteve fetare;

ZHVILLIMI RAJONAL DHE ZVOGLIMI I DALLIMEVE RAJONALE

Romani Iniciyativa beson se zhvillimi i balancuar rajonal është kusht i zhvillimit të qëndrueshëm.

Rajone të caktuara të Kosovës janë në mënyrë të paarsyeshme prapa rajonit qendror sa i përket zhvillimit. Potencialet të nënshfrytëzuara dhe të nënvlerësuara turistike, bujqësore, energjetike, pyjore etj. paraqesin kufizim për zhvillimin e mëtejshëm të shtetit dhe të ekonomisë.

Ne do të avokojmë për vazhdimin e aktivitetit të fuqishëm investues të shtetit me qëllim përmirësimin e infrastrukturës publike dhe një fushatë të fortë shtetërore për tërheqjen e investimeve vendase dhe të huaja në aktivitetet ekonomike, me synim vlerësimin e burimeve zhvillimore në zonat e pazhvilluara.

BASHKËPUNIMI NDËRKOMBËTAR DHE RAJONAL

Ne do të intensifikojmë përpjekjet për të inkurajuar bashkëpunimin ndërshtetëror me shtetet fqinje, veçanërisht me shtetet ku komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian jetojnë si popullatë autentike, bazuar në parimet e vlerësimit reciprok, respektit dhe reciprocitetit.

BASHKËPUNIMI ME DIASPORËN DHE EMIGRANTËT

Romani Iniciyativa mbështet politikën e lidhjes më të fortë ndërmjet institucioneve shtetërore dhe diasporës. Ne besojmë se shteti duhet të bëjë shumë më tepër për të forcuar lidhjet me emigrantët, diasporën dhe shoqatat e tyre. Potenciali i diasporës sonë është i madh dhe kujdesi i shtetit duhet të jetë i vazhdueshëm dhe të kujdeset për ruajtjen e identitetit kulturor, kombëtar dhe fetar të mërgimtarëve tanë. Ne besojmë se është e nevojshme të krijohen parakushte për realizimin e projekteve të mëdha investive në Kosovë, në të cilat do të gjenin interesin e tyre ekonomik sipërmarrësit nga diaspora jonë.

FORCIMI I INSTITUCIONEVE SHETËRORE

Ne do të qëndrojmë për një gjyqësor të paanshëm, të pavarur, efikas dhe transparent. Gjyqësori, si një nga shtyllat më të rëndësishme të çdo shteti dhe instanca e fundit në mbrojtjen e të drejtave të qytetarëve, duhet të gjykojë dhe vendosë në vazhdimësi sipas ligjeve dhe praktikës gjyqësore evropiane, veçanërisht në fushën e mbrojtjes së të drejtave dhe lirive të njeriut.

Romani Iniciyativa do të vazhdojë të avokojë fuqishëm për zbatimin konsekuent të politikës së përfaqësimit proporcional të pjesëtarëve të komuniteteve joshumicë në institucionet e sistemit, në nivel shtetëror dhe lokal të qeverisjes.

Ne do të avokojmë për pjesëmarrje më të madhe të personelit kompetent nga komunitetet pakicë në të gjitha shërbimet publike.

Pjesëmarrja e romëve dhe pjesëtarëve të pakicave të tjera në këto shërbime do të forcojë besimin e tyre në funksionimin e këtyre institucioneve dhe shërbimeve.

EKONOMIA

Romani Iniciyativa qëndron për zhvillim të qëndrueshëm ekonomik dhe të përgjithshëm.

Ne po avokojmë që përmes masave të ndryshme të politikës ekonomike të ndikohet në rishpërndarjen e të ardhurave, si dhe që shteti me ndërhyrjet e tij të zvogëlojë varfërinë dhe të sigurojë sigurinë sociale të qytetarëve.

Romani iniciyativa do të insistojë në zhvillimin e barabartë të të gjitha pjesëve të vendit dhe vlerësimin e burimeve natyrore dhe njerëzore në dispozicion.

Romani Iniciyativa do të avokojë për zhvillimin e ndërmarrjeve mikro, të vogla dhe të mesme dhe krijimin e vendeve të reja të punës dhe të qëndrueshme. Ky do të jetë prioriteti ynë që qytetarët tanë të sigurojnë ekzistencën e tyre në Kosovë. Mund të krijohen vende të reja pune veçanërisht në këto sektorë: kapacitete të reja përpunuese, bujqësi, turizëm, tregti, sektori i shërbimeve.

Romani iniciyativa do të avokojë për krijimin e masave efikase dhe të qëndrueshme në programet e punësimit për personat e papunë dhe forcimin e konkurrencës së tyre në tregun e punës. Gjithashtu, do të punojmë me pushtetin vendor për mbështetjen sistematike për sipërmarrësit, zhvillimin e “inkubatorëve të biznesit” dhe qendrave “start-up”, ngritjen e zonave të biznesit për forcimin e sipërmarrjes dhe mundësinë e tërheqjes dhe përdorimit të fondeve, veçanërisht nga fondet e BE-së.

ARSIMI

Romani Iniciyativa do të avokojë që arsimi të jetë i aksesueshëm për të gjithë të rinjtë në shoqërinë tonë. Ne do të avokojmë që shteti të sigurojë tekste falas për nxënësit e shkollave fillore. Ne mendojmë se duhen investuar dukshëm më shumë fonde për mirëmbajtjen e objekteve ekzistuese parashkollore dhe shkollore, veçanërisht në zonat rurale, ndërtimin e objekteve të reja në zonat urbane dhe pajisjen e tyre me mjete të reja mësimore. Ne do të avokojmë për dixhitalizimin e plotë të të gjithë sistemit arsimor, në mënyrë që në të ardhmen të përballemi me sukses me sfidat e ardhshme.

Romani Iniciyativa beson se kurrikulat ekzistuese duhet të përmirësohen me qëllim të përfaqësimit më të madh të përmbajtjes që i përket trashëgimisë së komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian.

Një nga qëllimet kryesore të Romani Iniciyativa në këtë fushë do të jetë luftimi i segregacionit, diskriminimit dhe dhunës së bashkëmoshatarëve përmes sistemit arsimor duke e futur këtë problem shumë të rëndësishëm përmes programeve dhe përmbajtjeve mësimore, duke vënë në dukje rëndësinë e tolerancës reciproke, respektimit të dallimeve sociale, fetare, intelektuale dhe të tjera.

KULTURË DHE SPORT

Romani Iniciyativa avokon për afirmimin e vlerave të vërteta kulturore si përmbajtje thelbësore shoqërore dhe mbështetje më të rëndësishme shtetërore për institucionet dhe krijuesit e kulturës. Ne do të avokojmë për afirmimin e një shoqërie multikulturore, mbrojtjen, zhvillimin harmonik dhe afirmimin e të gjitha shtresave dhe shprehjeve kulturore.

Ne mbështesim afirmimin e plotë të identitetit kulturor të popujve pakicë. Ne besojmë se shoqëria duhet të punojë për integrimin e plotë të popujve pakicë në institucione, për mbrojtjen e identitetit të tyre, si dhe promovimin e multikulturalizmit si një vlerë të vërtetë.

Ne do të ndërmarrim nisma për të inkurajuar institucionet shtetërore që t'i përkushtohen më seriozisht traditave, zakoneve, kulturës dhe identitetit tonë të përgjithshëm. Do të kërkojmë më shumë hapësirë në sistemin arsimor, median publike, radion dhe televizionin shtetëror, si dhe prezantimet turistike.

Romani Iniciyativa beson se puna e klubeve dhe shoqatave sportive duhet të inkurajohet dhe përmirësohet. Mendojmë se duhet të ndahen më shumë mjete për zhvillimin e sportit dhe ndarjen e talenteve sportive. Duhet të punohet më shumë në projekte përmes të cilave nga fondet evropiane financohet mirëmbajtja dhe funksionimi i klubeve sportive amatore, veçanërisht në fushën e sportit masiv dhe klubeve që mbledhin personat me aftësi të kufizuara.

POLITIKA SOCIALE

Romani Iniciyativa beson se politikat ekonomike dhe sociale janë të lidhura ngushtë dhe politika të rëndësishme të çdo shteti përgjegjës. Ne do të ngulmojmë në avokimin e kujdesit të vazhdueshëm, të mirë-projektuar dhe të vazhdueshëm për njerëzit që janë në një gjendje nevojë sociale. Kujdesi për kategoritë vulnerabel të popullsisë duhet të jetë më i madh se më parë, sepse ky numër është në rritje për shkak të krizës shëndetësore dhe ekonomike, humbjes së vendeve të punës dhe migrimin të popullsisë.

Romani iniciyativa do të avokojë për rritjen e alokimeve buxhetore në këtë fushë, financimin e programeve sociale dhe forcimin e qendrave për punë sociale, si dhe zgjerimin e rrjetit të institucioneve sociale.

Mendojmë se duhet të punohet më shumë në përmirësimin e mbështetjes për kategoritë e cenueshme sociale, duke krijuar një fond përmes të cilit do të realizohet mbështetja në ndihma materiale (ushqim, tekste, veshmbathje) si në nivel qendror ashtu edhe në nivel të komuniteteve lokale.

FORCIMI I FAMILJES DHE MBROJTJA E GRAVE

Romani Iniciyativa i kushton rëndësi të veçantë ruajtjes së familjes si thelbi i vlerave morale dhe etike dhe faktori më i rëndësishëm në edukimin e njeriut. Ne besojmë se një familje e fortë dhe e qëndrueshme është themeli i një komuniteti të fortë dhe të qëndrueshëm.

Zhvillimi dhe ruajtja e familjes, e cila do të përfaqësojë një mjedis stimulues për zhvillimin e mirëfilltë psiko-fizik të fëmijëve, afirmimin e prindërimit dhe solidaritetit ndër breza, dhe njëkohësisht do të jetë një element i rëndësishëm i zhvillimit social-demografik, është vizioni ynë të familjes. Jemi pro ndihmës më të madhe për familjet që rritin fëmijë dhe veçanërisht në zgjidhjen e çështjeve të strehimit për çiftet e reja të martuara. Ky është një nga parakushtet për afirmimin e familjes.

Roli i gruas në krijimin e një familjeje të shëndoshë është i pazëvendësueshëm. Një grua që lind dhe rrit dhe rrit me sukses fëmijët kryen një funksion të rëndësishëm shoqëror. Ne avokojmë për mbrojtjen e veçantë të grave, të cilave duhet t'u sigurohet shërbim shëndetësor cilësor, shtesa për fëmijë nga fondet publike, njohja e përvojës së punës dhe mundësia për të përfituar pensione.

Pjesëmarrja e grave në të gjitha nivelet e vendimmarrjes, prania në krijimin e politikave publike, kuotat e veçanta në sistemin zgjedhor, do të jenë detyra programore në periudhën e ardhshme. Në këtë mënyrë ne do të promovojmë barazinë gjinore në mënyrë praktike dhe do të mundësojmë pjesëmarrje më të madhe të grave në pozitave vendimmarrëse.

Gruaja, si shtyllë e familjes, nuk duhet të ekspozohet ndaj asnjë forme të dhunës në familje.

KUJDESI PËR PERSONAT ME NEVOJA TË VEÇANTA

Romani Iniciyativa avokon për një shoqëri më të drejtë dhe më humane. Masa e humanitetit të shoqërisë është shkalla e kujdesit të saj ndaj personave me nevoja të veçanta.

Romani Iniciyativa do të avokojë që shteti, më shumë se më parë, të kujdeset për personat me nevoja të veçanta. Është e nevojshme që përmes miratimit të legjislationit adekuat dhe zbatimit të plotë të tij, të krijohen parakushte që kjo popullatë të përfshihet më aktivisht në shoqëri.

Gjithashtu, është i nevojshëm edukimi dhe njohja më e madhe e shoqërisë me problemet e tyre, si dhe forcimi i vetëdijes se këta persona kanë nevojë për kujdes dhe vëmendje të vazhdueshme sociale, e cila duhet të reflektohet në mundësi më të mëdha për trajtimin, arsimimin, punësimin, informimin dhe përfshirjen e plotë sociale të tyre.

LIRIA E MEDIAS DHE TRANSMETUESIT PUBLIK

Romani Iniciyativa do të avokojë fuqishëm për forcimin e pluralizmit të medias dhe lirisë së medias.

Ne besojmë se përhapja e urrejtjes dhe fanatizmit të çdo lloji është e papranueshme. Në veçanti, kemi qenë dëshmitarë të përhapjes së intolerancës ndaj pakicave të caktuara në Kosovë.

Ne do të avokojmë fuqishëm për ndjekjen ligjore dhe ndëshkimin e të gjitha formave të përhapjes së intolerancës, fyerjeve apo urrejtjes, ndaj kujtdo, përmes mediave – elektronike, të shkruara, të shtypura, portaleve apo rrjeteve sociale.

Ne do të kërkojmë pjesëmarrje më të madhe të programeve për komunitetet kombëtare pakicë në transmetuesin publik.

SEKTORI JOQEVERITAR DHE CIVIL

Romani Inicijativa beson se sektori civil dhe organizatat joqeveritare janë korrigjues dhe partnerë në zhvillimin demokratik të shoqërisë dhe se përfaqësuesit e tyre duhet të jenë pjesë e të gjitha proceseve.

Ne do të avokojmë për forcimin e sektorit civil dhe do të mbështesim projektet e organizatave joqeveritare në të gjitha sferat e shoqërisë. Ne besojmë se është i domosdoshëm forcimi i sektorit civil, veçanërisht në fushat që kanë mbetur prapa në zhvillim.

BASHKËPUNIMI ME PALËT E TJERA

Romani Inicijativa do t'i arrijë qëllimet e përcaktuara nga ky program përmes mjeteve politike demokratike dhe në bashkëpunim me forcat e tjera demokratike.

Në këtë kuptim, Romani Inicijativa e sheh veten si pjesë e forcave politike dhe strukturave demokratike që mbështesin dhe promovojnë vlerat e lirisë, demokracisë, sundimit të ligjit, respektimit të të drejtave themelore të njeriut dhe pakicave, vlerave familjare dhe tradicionale, barazisë së grave dhe burrave, solidaritetit, kujdesit social dhe ekonomisë së tregut.